

Kuldse hääle kauge kaja

Sandrine Kiberlain: „Sarah Bernhardt oli tohutult populaarne näitleja, aga põhiosas tegutses veidi liiga vara, et teda oleks veel filmitud.“

TRISTAN PRIIMÄGI

Lausa ime, kui üle aja jääb kestma mõni selliste kunstide esindaja, kelle loomingu on vähe materjali säilinud, aga näitleja Sarah Bernhardt on kindlasti üks neist. Põhiliselt teatrilaval, aga pisut siiski ka filmis üles astunud Bernhardt oli oma ajast nii palju ees, et seda kõike siin kirja panna nõuaks suuremat süvenemist.

Mõnda ajas pahaseks see, et tal oli kombeks pükse kanda, mis oli naistele keelatud, ja tegelikult kadus juriidiliselt naistel Prantsusmaal püksikandmise keeld alles 2013. aastal. Ka see, et ta mängis kartmatult meesrolle (ka näiteks Hamletit) oli osade arust lubamatu. Film käsitleb mõnda aspekti tema elust üpris põhjalikult, näiteks tema juudi rahvust, mida ta üldse varjata ei püüdnud, vaid pigem rõhutas. Mõni teine aspekt, eriti seoses tema näitlejatehnika ja loomingu eluga, ning ta eriline hääl, jäävad varju. Filmis on esile tõstetud ka tema sõbra- ja armusuhe näitleja Lucien Guitryga.

Erakordse elukäiguga Bernhardt'i portreeterib filmis „Jumalik. Sarah Bernhardt“¹ näitlejanna Sandrine Kiberlain, kellel on oma portreeritavaga, ütleksin, välimuses ka teatud sarnasus ja kes oma vastutusrikkast ülesandest veidi lähemalt räägib.

Kust te Sarah Bernhardt'i rolli lahendamisega üldse alustasite?

Püüdsin mitte mõelda legendile, see oleks ilmselt liiga heidutanud. Bernhardt on tänapäeva näitlejale ikka suurepärase roll, nagu mängiks viitteist osa korraga. Sarah Bernhardt'i maine – „Sala-koletis“, „Kuldne hääl“² – võib kergesti üle pea lüüa, aga teda tuleb mängida nii nagu iga teist tegelast.

On Bernhardt selline karakter, keda olete alati imetlenud ja keda hästi tunnete?

Ei, ilmselt teadsin temast vähem kui teie. Teadsin, et ta oli suur tragöödiannäitleja, tajusin teda mõnevõrra igava ja tolmusena, kui aus olla. Teadsin muidugi, et ta oli staar, aga mitte seda, kuivõrd vabameelne naine. Ja kui palju mõjuvõimu tal oli. Suure osa sellest sain teada stsenaariumist ja algusest peale olin temast sisse võetud.

Kas jätsite sellesse rolli maha ka mingi osakese endast?

Kogu aeg. Kasutasin oma kujutlusvõimet. Me ei püüdnud teda imiteerida. Meil polnud vaadata tema filme, sest filmid tulid välja alles pärast surma.³ Tema

Erakordse elukäiguga Bernhardt'i portreeterib filmis „Jumalik. Sarah Bernhardt“ näitlejanna Sandrine Kiberlain.

Kaader filmist

enda vabadust arvesse võttes usun, et tal oleks hea meel olnud selle vabaduse üle, millega ma teda mängisin. Esimesele võtpeäevale ei eelnenu ühtki proovi, Sarah Bernhardt lihtsalt ilmus välja ja õnneks Guillaume'ile (režissöör Guillaume Nicloux – toim) meeldis see viis, kuidas ta välja tuli. See, milline ta oli, tema naer ja keha liikumine, oli üllatus meile kõigile.

Te küll ütlete, et ei tahtnud teda imiteerida, aga pidite ju ometigi talle pikema pilgu heitma ja tema iseloomu tundma õppima.

Ma sukeldusin käsikirja ja dokumentidesse, kasutasin kõike seda, millest mul oli tema kohta ettekujutus tekkinud: tema kõnnak, sõnavalik, kõne, energia, julgus, vabadus. Kõik see täitis mu rolli. Lisaks veel kostüümid, võttepaikade kunstiline kujundus, sündmuste eriline ajastu. Ekstravagantsus, vabaarmastus, tema loomad, keda ta pidas. Sõnavabadus. Kõik see kokku, pluss tõsiasi, et ta tahtis tõesti olla vaid tema ise. Tal oli tõesti ükskõik, mida temast arvatakse. Ta oli kartmatu. Kõik see moodustaski mu kujutluses tegelaskuju ja ta hakkas elama läbi minu.

Bernhardt oli nii jõuline ja erakordne näitleja. Kui aga panna tähele teie sõnu vanamoodsusest, siis võiksin arvata, et ta pole tänapäeval nii tuntud ja vääriliselt meeles peetud. Miks?

Ta oli naine, kes mitte midagi ei kirjutanud. Ta oli tohutult populaarne näitleja, aga põhiosas tegutses veidi liiga vara, et teda oleks veel filmitud. Kui me näiteks Marguerite Duras' või Victor Hugo loomingu saame lugeda ka homme, siis Bernhardtist pole maha jäänud mingit kirjasõna. Nüüd on taasavastatud ka Alice Guy-Blaché (teadaolevalt esimene naissoost filmirežissöör – toim) teosed, mis on alles ja neid saab vaadata. Bernhardt'ist pole aga palju säilinud. Enam ei mäletatagi, et ta oli ka skulptor. Teame temast osalt teiste inimeste, näiteks Victor Hugo ja Edmond Rostandi, tsitaatide kaudu. Materjali on vähe, aga nimi elab edasi, ja nüüd on meil vähemalt ka see film. Kinost väljuv publik teab juba paremini, kes oli Sarah Bernhardt.

Kas te ütleksite, et Sarah Bernhardt on teie karjääri kõige keerulisem roll, või on mõni teine?

See roll jõudis minuni õigel ajal ja on kindlasti mu karjääri üks ilusamaid osasid. Ma ei oleks olnud ial võimeline seda rolli tegema, kui ei oleks varem oma näitlejategevuse jooksul mänginud kõiki teisi tegelasi. Guillaume teadis seda. Ütleksin, et see oli kõige heldema loomuga ja rikkalikult mänguvõimalusi pakkuv osatäitmine, aga ehk mitte kõige raskem. Ausalt öelda oli see kogemus nauditav. Kõige keerulisem on vahest olnud osa Laetitia Massoni filmis „Müügiks“.⁴

Film käsitleb ka Sarah Bernhardt'i rolli Dreyfusi afääris⁵ ja selle antisemitlikke konnotatsioone. Milline oli teie arvates Bernhardt'i suhe oma juudi juurtesse?

Film kõnetab tõesti antisemitismi, mis on mingil kujul peaaegu alati eksisteerinud. Müstika. Õudne. Bernhardt'il on sellega väga isiklik suhe ja õiglus on talle samuti äärmiselt oluline. Ta oli surmanuhtluse vastu, sest see on nii ebaõiglane. Ebaõigluse tõttu on ta võimeline viskama klaasi oma poja pihta. Asi pole ainult selles, et ta oli juudi verd, ta soovis välja astuda ebaõigluse vastu, ja sellepärast ma armastan teda.

1 „Sarah Bernhardt, la divine“, Guillaume Nicloux, 2024.

2 Voix d'or – nimi, mille Bernhardt'ile oli kuulu järgi andnud Victor Hugo.

3 Raske mõista, mida ta täpselt mõtleb, sest näiteks „Prantsuse emad“ („Mères françaises“, Louis Mercanton, René Hervil, 1916) Sarah Bernhardt'iga peaosas on säilinud täispikkuses ja teistest filmidest on ka lõike, nii et meil on võimalus näha Bernhardt'i kinolinal küll.

4 „À vender“, Laetitia Masson, 1998.

5 Dreyfusi afäär oli Prantsusmaal poliitiline skandaal (1894–1906), kus juudi soost Prantsuse sõjaväelast Alfred Dreyfusi süüdistati spionaazis ja sakslastele sõjasaladuste müümises. Dreyfus sai eluaegse vanglakaristuse, aga vabanes viie aasta pärast, kui kohtuasi oli üle vaadatud. Dreyfusi juhtum tekitas suure pahameelelaine ning Émile Zola kirjutas Prantsuse valitsusele avaliku kirja „Ma süüdistan“ („J'accuse“), kus süüdistas valitsust antisemitismis. Juhtumist on filmi „Ohvitser ja spioon“ („J'accuse“) teinud 2019. aastal Roman Polanski.